

ਵਾਰਿਦਾਂ ਤੋਂ ਕੌਮੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੱਕ — ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਕਲਾ

‘ਸਮਝੌਤੇ ਕੌਮੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਸਹਿਮਤੀ ਕੌਮੀ ਹਾਰ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਕੌਮੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਲੀਵਰ (Lever of Power) ਹੈ।’

ਕਿਸ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਕੌਮ ਦੀ ਅਸਲ ਤਾਕਤ ਮੱਤਭੇਦਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਵਾਰਿਦਾਂ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੇ ਗੁਨਰ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਗਲੋਬਲ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸੰਸਥਾਗਤ ਖਰ੍ਹੇ-ਖਰ੍ਹੇ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਪਾਰਸ਼ਿਵਾਂ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਦੌਰ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉੱਚੇ ਆਪਸੀ ਸਹਿਮਤੀ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦ ਦੀ ਬੇਹੱਦ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਮਝੌਤੇ ਕੌਮੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਜਾਂ ਆਤਮ-ਸਮਰਪਣ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਕੌਮੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਇੱਕਜੁੱਟ ਕਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਰਣਨੀਤਕ ਹਥਿਆਰ (Lever of Power) ਹੈ। ਇਸੇ ਅਹਿਮ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਵਿਸ਼ੇ ‘The Art of Compromise: The American Founding and Lessons for Sikh Political Unity’ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ ਬੇਹੱਦ ਭ੍ਰੂਘੀ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਡਾ. ਗੁੰਦਾਲ ਨੇ ਸਾਲ 1790 ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਮਰੀਕੀ ਸਮਝੌਤੇ (Compromise of 1790) ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦਿਆਂ ਬਾਪੂਬੀ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰ ਹੈਮਿਲਟਨ, ਥਾਮਸ ਜੈਡਰਸਨ ਅਤੇ ਜੇਮਜ਼ ਮੈਡਿਸਨ ਵਰਗੇ ਕੌਮੀ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭ੍ਰੂਘੇ ਵਾਰਿਦਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਦੇਸ਼ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਲਈ ਆਪਸੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਚੁਣਿਆ। ਲੇਖਕ ਇਸ ਅਮਰੀਕੀ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਰਾਸਤ—‘ਸਰਬੱਤ ਖਾਲਸਾ’ ਅਤੇ ‘ਗੁਰਮਤਾ’ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦਿਆਂ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਤੇ ਵੈਸਲ ਲੈਣ ਦਾ ਇਹੀ ਰਾਹ ਚੁਣਿਆ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਸੀ। ਸੰਸਥਾਗਤ ਸੁਧਾਰ, ਗਲੋਬਲ ਭਾਇਓਪੋਰਾ ਦੀ ਸ਼ੁਮੂਲੀਅਤ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਮੱਚ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ‘ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ-ਉਤਪੰਨ ਲੇਖ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੁੱਖ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਪੁਰਨ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਡਾ. ਗੁੰਦਾਲ ਦਾ ਇਹ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਆਪਸੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਜਥੇਬੰਦ ਸੁਧਾਰਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਉਰਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਚਕ ਖੰਗਿਸ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਕਰੇਗਾ। ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਗਲੋਬਲ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉੱਚੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਿਰਾਸਤ: ‘ਸਰਬੱਤ ਖਾਲਸਾ’ ਅਤੇ ‘ਗੁਰਮਤਾ’ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਲੇਖ ਅੱਜ ਦੇ ਸੰਸਥਾਗਤ ਸੰਵੇਦ, ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਸਿੱਖਾਂ (Diaspora) ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਮੱਚ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ‘ਤੇ ਬੋਧਕ ਚਰਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਓ, ਕੌਮੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਜਥੇਬੰਦ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਭੁਨਿਆਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਲੇਖ ਨਾਲ ਜੁੜੀਏ। - ਜਨਨਮ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ

ਡਾ. ਗੁੰਦਾਲ-ਸਿੰਘ ਗੁੰਦਾਲ
2019-321-3771

ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਕਲਾ: ਅਮਰੀਕੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਆਈਨੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਸਿਆਸੀ ਏਕਤਾ ਦਾ ਮਾਗ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀਏ: ਕਿਵੇਂ ਅਮਰੀਕੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਵਾਰਿਦਾਂ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਤਾਕਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆ ਵਿੱਤੀ ਸੰਘ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਮੂਹਿਕ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਤੱਕ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਖੇਤਰਾਂ, ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਤਾ ਦੇ ਵਿਕੀਰੀ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਚਾਰਕ ਭ੍ਰੂਘੇ ਵਾਰਿਦਾਂ ਦੀ ਭੇਡੀ ਵਿੱਚ ਘੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਸ਼ਕਤੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਨੂੰ ਸਮੂਹਿਕ ਤਾਕਤ ਦੇ ਇਸ਼ਟ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੀ ਭਾਈਚਾਰੀ ਸਮਝੌਤਾ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਸੰਸਥਾਗਤ, ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ‘ਤੇ 1790 ਦਾ ਸਮਝੌਤਾ (Compromise of 1790), ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਖਾਕਾ (blueprint) ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮਝੌਤੇ ਕੌਮੀ ਮਿਸ਼ਨ ਰਜ਼ਾਮਤੀ ਜਾਂ ਸਮਰਪਣ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਰਚਨਾਤਮਕ ਕਾਰਜ ਹੈ ਜੋ ਵਿਕਿਰਤ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਏਕਤਾ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੈਮਿਲਟਨ (Hamilton), ਜੈਡਰਸਨ (Jefferson) ਅਤੇ ਮੈਡਿਸਨ (Madison) ਵਿਚਾਰਕ ਹੋਈਆਂ ਚਾਰਵਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਟਕਰਾਲ ਨਾ ਸਿਰਫ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਰਿਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਦਸ਼ਾਉਦੇ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਗਣਨਾ ਕੀਤੇ ਜੋਖਮ (calculated risk) ਦੁਆਰਾ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦੀ ਦਲੀਲ ਵੀ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ 1790 ਦਾ ਸਮਝੌਤਾ—ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਝੌਤਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਸਮੂਹਿਕ ਹੱਦ ਦੀ ਗੋਲੀਆਂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਗਣਨੀਤਕ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਤਾਕਤ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ—ਜੋ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਮਜ਼ਹਬੀਆਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ—ਅਮਰੀਕੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਇਹ ਸਬਕ ਚਰਚੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਖਤਰਾ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਕਿਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਖਤਰਾਕਾ ਖਾਕਾ (vacuum) ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਆਪਸੀ ਸੁਲ੍ਹਾ-ਸਵਾਈ ਦੇ ਤੌਰ (reconciliation mechanisms) ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸੰਵੇਦ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਕਲਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ—ਇੱਕ ਆਇਤਨ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਇੱਕ ਲੀਵਰ (lever of power) ਵਜੋਂ—ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਸਦੀ ਲਈ ਇੱਕ ਲਚਕਦਾਰ ਏਕਤਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਗਲੋਬਲ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਥਾਨਕ ਸੰਸਥਾਗਤ ਪਰਿਭੇਦਾਂ ਦੋਵਾਂ ਤੇ ਮਦਦ ਲਈ ਜਾਂ ਸਕੇ।

ਵਿੱਤੀ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇਰ ਦੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਫਤਰਾਇਆ।
ਕਰਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸੰਘੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ, ਹੈਮਿਲਟਨ ਸੰਘ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਸਭ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਹਿੱਤ (vested interest) ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਕਰਕਾਰੀ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਸੀ।
III. ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਟਕਰਾਲ ਹੈਮਿਲਟਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਵਕੀਲੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰੀ ਖੇਤਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਮੈਡਿਸਨ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਮੈਡਿਸਨ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ:
• ਜਿਹੜੇ ਰਾਜ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਕਰਕਾਰੀ ਚੁੱਕੇ ਹਨ,

2. ਗੈਰ-ਸਮੱਗੀ (Informality) ਨਿੱਜੀ ਮਾਹੌਲੇ ਨੂੰ ਉਹ ਲਚਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜੋ ਜਨਤਕ ਮੈਚਾਂ ‘ਤੇ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
3. ਰਣਨੀਤਿਕ ਤਰਜੀਹ (Strategic Prioritization) ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਚੁਗਰੀ ਅਤੇ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਫਰਕ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ।
4. ਦੌਰਯੁਗੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ (Temporal Vision) ਬੰਨ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਸੰਵਾਦ ਬਣਾਇਆ।
5. ਇਹ ਰਣਨੀਤਿਕ ਇੱਕ ਸਿੱਖੀ-ਸਮੱਗੀ ਰਾਜਨੀਤੀ (stategraft) ਸੀ।
VI. ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਿਖਰਾਅ ਅੱਜ, ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਪਸੀ ਸੁਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਸਮਝੌਤੇ ਲਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦੀ ਘਟ ਹੈ।

ਜੇ. ਐਸ. ਗੁੰਦਾਲ (J.S. Grewal) ਨੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ‘ਸਾਂਝੀ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਵਿੱਚ ਜੁੜੀ ਸਮੂਹਿਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ’ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸਨ।
ਇਸ ਭੇਡੀ ਵਿੱਚ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚੁਣੌਤੀ ਸੰਸਥਾਗਤ ਅਭਿਗਤ (cultural incompatibility) ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਸੰਸਥਾਗਤ ਪੁਨਰ-ਸੁਰਜੀਤੀ (institutional revival) ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।
IX. ਸਮਝੌਤੇ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਅਸਲਤਾ ਸਮਝੌਤੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਜਾਂ ਅਸੰਭਵ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਨਹੀਂ ਜਿੰਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ:
• ਸੰਸਥਾਗਤ ਖੰਭ (Institutional paralysis)
• ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦਾ ਬਿਖਰਾਅ
• ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ (leverage) ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ
• ਬਾਹਰੀ ਹੱਥਖੋਰੀ (External manipulation)

ਅਮਰੀਕੀ ਸੰਸਥਾਗਤ ਨੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਟਕਰਾਲ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਸਮਝੌਤੇ ਹੀ ਅਸਲ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮਹਾਨਾਨਾ ਹੈ।
XII. ਵਿਚਾਰਕ ਪ੍ਰਭਾਵ: ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੇ ਸ਼ਾਸਨ ਤੱਕ ਇਹ ਚਰਚਾ ਸ਼ਾਸਨ (governance) ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਸਦਾਫ਼ਾ ਨਾਲ ਜੁੜਦੀ ਹੈ—ਖਾਸ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਰਾਜ-ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ ਅਤੇ ਗੁਲਾਮਤ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਨਾਲ।
ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਮਿਲਟਨ ਨੇ ਵਿੱਤੀ ਏਕੀਕਰਨ ਨੂੰ ਏਕਤਾ ਦੇ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਸੀ, ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ:
• ਸ਼ਾਸਨ (Governance) ਲਈ ਤਾਲਮੇਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
• ਤਾਲਮੇਲ (Coordination) ਲਈ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
• ਸਮਝੌਤੇ (Compromise) ਲਈ ਸੰਸਥਾਗਤ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੌਰਾਂ ਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੰਸਥਾਗਤ ਪਛਾਣ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਦਸ਼ੀਲ ਸਮੂਹਿਕ ਚਾਰਵਾਦੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ, ਤਰਕੀ ਲਈ ਸੰਸਥਾਗਤ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਮਝੌਤੇ ਚੁਗਰੀ ਹਨ।
XIII. ਸਿੱਖਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਅਗੂਰਾ ਸਬਕ 1790 ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ ਨੇ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਮੇਂ ਟਕਰਾਲ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਢਾਂਚਾ ਚੁਗਰੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਵੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸਮਾਜ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਨਤੀਜਾ ਸੰਗੀਤ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਸੁਲ੍ਹਾ ਲੋੜ ਨੂੰ ਦਸ਼ਾਉਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਸਬਕ ਸਮਝੌਤੇ ਹੈ:
• ਏਕਤਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਇਹ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
• ਸਮਝੌਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਹੀਂ—ਇਹ ਰਣਨੀਤੀ ਹੈ।
• ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦਾ ਸਬਕ ਨਹੀਂ; ਇਹ ਇੱਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕੀ ਸੰਸਥਾਗਤ ਨੇ ਬਿਖਰਾਅ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ। ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ ਹੁਣ ਬਿੰਬ ਜਾਣ ਦੇ ਜੋਖਮ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਮੂਹਿਕ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾ (agency) ਪੁਨਰ ਸਹਿਮਤੀ (unanimity) ‘ਤੇ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਗਲੋਬਲ ਰਾਜੀ ਏਕਤਾ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ‘ਤੇ ਟਿਕੀ ਹੋਣੀ ਹੈ।
ਡੁਲਨਟ (ਬਿਕਾਰੀ ਸੋਲੀ)

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੰਨਿਆਈ ਹੋਵੇਗੀ।
• ਕਰਕੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਲੈਣਾ ਵਿੱਤੀ ਗੈਰ-ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੇਗਾ।
• ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦੀ ਕੀਮਤ ‘ਤੇ ਸੰਘੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।
ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਭ੍ਰੂਘੇ ਤਣਾਅ ਨੂੰ ਦਸ਼ਾਉਦਾ ਸੀ।
• ਉੱਚੇਰ ਬਨਾਮ ਦੱਖਣ (ਦੁਆਰਕਾ ਬਨਾਮ ਖੇਤਰੀ ਸੰਸਥਾਗਤ ਅਭਵਿਦਾਸਾਧਾ)
• ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਬਨਾਮ ਵਿਕੇਂਦਰੀਕਰਨ
• ਵਿੱਤੀ ਪੁਨਰਵਿਵਾਦ ਬਨਾਮ ਗਣਤੰਤਰਵਾਦੀ ਸਾਚਰੀ ਲਿਜ਼ ਬਰਿਸ ਨੇ 1787 ਦੀ ਨਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਚਾਰਾ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਤਰਾਹੀ ਦੇ ਕੇਏ ‘ਤੇ ਲਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।
IV. ਜੈਡਰਸਨ ਦੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਰਾਹ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦੀ ਮੈਚ ‘ਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਇਸ ਸੰਵੇਦ ਵਿੱਚ, ਜੈਡਰਸਨ ਨੇ ਰਾਸ਼ੀ ਬਰਿਸ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਨਿੱਜੀ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਜੈਡਰਸਨ ਨੇ ਜੂਨ 1790 ਵਿੱਚ ਨਿਊਯਾਰਕ ਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਛਿਨਰ (ਰਾਹ ਦਖਾਣੇ) ਦੀ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੈਮਿਲਟਨ ਅਤੇ ਮੈਡਿਸਨ ਨੂੰ ਇੱਕੱਠੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਆਪਣੀ ਖਾਣਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ, ਜੈਡਰਸਨ ਨੇ ਇਸ ਮੁਲਾਕਾਤ ਨੂੰ ‘ਸਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਲਮੇਲ ਪੈਣਾ ਕਰਨ’ ਦੇ ਯਤਨ ਵਜੋਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ।
ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੋਦਾ ਸੀ:
• ਮੈਡਿਸਨ ਕਰਮ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਬਿੱਲ (assumption bill) ਨੂੰ ਨਾ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ।
• ਹੈਮਿਲਟਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਵੱਲ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਝਠ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ।
ਇਸ ਸੋਦੇ ਨੇ ਸੰਵੇਦ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਏਕਤਾ ਦਾ ਰਾਹ ਪੱਕਾ ਕੀਤਾ।
V. ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਬਣਤਰ (Architecture) 1790 ਦਾ ਸਮਝੌਤਾ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਗਲੋਬਲਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਮਾਡਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ:
1. ਆਪਸੀ ਲੈਣ-ਦੇਣ (Reciprocity) : ਹਰੇਕ ਖਿੱਚ ਨੇ ਕੁਝ ਰਾਸ਼ਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਖੁੱਲ੍ਹਿਆ।

ਮੁੱਖ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ:
1. ਸੰਸਥਾਗਤ ਕਬਜ਼ਾ (Institutional Capture) ਸੁੰਮੇਟੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ (SGPC) ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਵਾਰਿਦਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਛਲ ਪਾਰਟੀਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।
2. ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਬਹੁਤਾ (Leadership Multiplicity) ਕੁਰੂ ਸਰੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਆਪਣੀ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਾਂਝੀ ਰਣਨੀਤੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
3. ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਡਾਇਸਪੋਰਾ)-ਪੰਜਾਬ ਵਿਚਕਾਰ ਟੁੱਟਿਆ ਸੰਬੰਧ: ਗਲੋਬਲ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਥਿਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸੁਰੰਤਰ ਹੋ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।
4. ਸੰਗੀਤ ਸੰਵਾਦ ਦੀ ਘਾਟ (Absence of Structured Dialogue) : ਉੱਚ-ਪੱਧਰੀ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਨਿਰੰਤਰ ਮੈਚ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਦੇ ਸਿਰਫ ਬਿਖਰਾਅ ਹੀ ਹਾਵੀ ਹੈ।
VII. ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਢਾਂਚਾ: ਸੰਸਥਾਗਤ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਵੱਖ ਹੋਏ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਲਈ ਸਮਝੌਤੇ ਹੀ ਇੱਕਮਾਤਰ ਹੱਲ ਬਣਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੇ ਹੋਏ ਸਮੂਹ ਬਾਹਰੀ ਨਿਰੰਕਰਣ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
X. ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਢਾਂਚੇ ਵੱਲ ਅਮਰੀਕੀ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੋਵਾਂ ਤੇ ਸਬਕ ਲੈਣਿਆਂ, ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਚਾਰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:
1. ਸੰਵੇਦ ਵਾਲਾ ਅਧਿਕਾਰ (Convening Authority) ਇੱਕ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਪਲੇਟਫਾਰਮ—ਸੰਭਾਵੀ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਗਾਤਮਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਤਹਿਤ—ਸਾਰੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ (stakeholders) ਨੂੰ ਇੱਕੱਠਾ ਕਰੇ।
2. ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਏਜੰਡਾ (Defined Agenda) ਮੁੱਖ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।
3. ਸੰਸਥਾਗਤ ਸੁਰੰਤਰਤਾ
4. ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧ (Religious governance)
5. ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ
6. ਸੰਗੀਤ ਗੱਲਬਾਤ (Structured Negotiation) : ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੇ ਢਾਂਚੇ।
7. ਆਪਸੀ ਲੈਣ-ਦੇਣ (Reciprocity)
8. ਗੁਪਤਤਾ (Confidentiality)
9. ਰਣਨੀਤਿਕ ਸਮਝੌਤੇ (Strategic compromise)

1. Gordon S. Wood, The Creation of the American Republic, 1776-1787. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1969. 403-405.
2. Alexander Hamilton, "Report on Public Credit," January 9, 1790, in The Papers of Alexander Hamilton, ed. Harold C. Syrett (New York: Columbia University Press, 1962), 6:65-167.
3. James Madison, "Speech on Public Credit," February 1790, in The Papers of James Madison, ed. William T. Hutchinson (Chicago: University of Chicago Press, 1962), 13:98-105.
4. Thomas Jefferson, "Memorandum of a Conversation," June 20, 1790, in The Papers of Thomas Jefferson, ed. Julian P. Boyd (Princeton: Princeton University Press, 1958), 17:205-208.
5. J. S. Grewal, The Sikhs of the Punjab (Cambridge: Cambridge University Press, 1990), 101-110.
6. Fergus M. Bordewich, The Dinner That Made America (New York: Simon & Schuster, 2011), 112-130.
ਪੁਸ਼ਟਕ ਸੂਚੀ (ਬਿਕਾਰੀ ਸੋਲੀ)
- Bordewich, Fergus M. The Dinner That Made America. New York: Simon & Schuster, 2011.
- Grewal, J. S. The Sikhs of the Punjab. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
- Hamilton, Alexander. "Report on Public Credit." In The Papers of Alexander Hamilton. New York: Columbia University Press, 1962.
- Jefferson, Thomas. "Memorandum of a Conversation." In The Papers of Thomas Jefferson. Princeton: Princeton University Press, 1958.
- Madison, James. "Speech on Public Credit." In The Papers of James Madison. Chicago: University of Chicago Press, 1962.
- Wood, Gordon S. The Creation of the American Republic, 1776-1787. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1969.

ਵਿਸ਼ਾ	ਅਮਰੀਕੀ ਸਾਧਨਾਂ (1790)	ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਥਿਤੀ (ਮੌਜੂਦਾ)
ਅਧਿਕਾਰ (Authority)	ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ	ਬਿਖਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ
ਟਕਰਾਲ (Conflict)	ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸੰਘੀ ਸ਼ਕਤੀ	ਜਥੇਬੰਦਕ ਦੁਸ਼ਮਣੀਆਂ
ਜੋਖਮ (Risk)	ਬਿਖਰਾਅ / ਦੇਸ਼ ਦਾ ਟੁੱਟਣਾ	ਰਾਜਸ਼ੀ 'ਤੇ ਚਲੇ ਜਾਣਾ
ਹੱਲ (Solution)	ਸਮਝੌਤੇ (Compromise)	ਅੱਜ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀ ਹੈ

VIII. ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਭਾਵ: ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਮਾਡਲ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਮਝੌਤੇ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਚਿਹਰਾ (foreign) ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ:
• ਸਰਬੱਤ ਖਾਲਸਾ: ਸਿੱਖ ਖੇਚ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਮੂਹਿਕ ਇੱਕੱਠੇ।
• ਗੁਰਮਤਾ: ਸਹਿਮਤੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਮੁੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

Mechanism) ਠੋਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਧਾਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
XI. ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਰਿਭੇਦਤਾ ਵੱਡੇ ਹੋਏ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਹੋਰ ਲਿਖ ਗੁਣਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ:
• ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸੰਜਮ (Restraint)
• ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਗੱਲਬਾਤ (Negotiation)
• ਦਿਖਾਵੇ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ (Responsibility)

1. ਆਪਸੀ ਲੈਣ-ਦੇਣ (Reciprocity) : ਹਰੇਕ ਖਿੱਚ ਨੇ ਕੁਝ ਰਾਸ਼ਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਖੁੱਲ੍ਹਿਆ।